

Teofil Velni , ofm*

Na dan „zlatne mise“ o Teofila, u Dragi-Baški 23. kolovoza 1964.

Biografski podaci

Rođen je u Dragi Baškoj na otoku Krku, 6. travnja 1892. Nosio je krsno ime Petar, kako mu se zvao i otac, a majka mu se zvala Antica s rođenim prezimenom Jurani .

Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu. Gimnaziju je pohađao na Košljunu i u Zadru. U Franjevački red, zajednice Sv. Jeronima sa sjedištem u Zadru¹ stupio je na Košljunu 15. kolovoza 1907. Novicijat je obavio u Kopru², nakon čega je 20. kolovoza 1908. privremeno zavjetovan. U Dubrovniku je 4. listopada 1911. položio svećeničke zavjete. U istom gradu završio je

¹U istoj zajednici imao je i dvije godine mlađeg brata o. Rudija, koji je umro 1964.

²U Kopru je postojao samostan koji je sve do I. svjetskog rata pripadao Franjevačkoj provinciji sv. Jeronima. Usp. Berard Barbić, Povijest Franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, Zadar, 1976 (ciklostil), str. 47. Za vrijeme bivše Jugoslavije samostan je pretvoren u zatvor.

teologiju, i tako er 10. kolovoza 1914. zare en za sve enika.³ Dvije godine kasnije pošao je na postdiplomski studij u Be ⁴, gdje je nakon etiri godine studija postigao doktorat iz teologije. Tu je naime 8. srpnja 1920. obranio doktorsku disertaciju s podru ja biblijskih znanosti na temu: "Idea Messianica Judaeorum tempore Jesu Christi".⁵

U svojoj zajednici vršio je razli ite službe: magistra klerika, gvardijana, definitora, kustosa i provincijala, a bio je jedno vrijeme i upravitelj voštarne u samostanu Male bra e. Obavio je službu generalnog vizitatora u Franjeva koj provinciji Bosni-srebrnoj. Bio je lan uprave kulturno-socijalnog društva "Napredak", tajnik i kapelan društva "Bra e hrvatskog zmaja"⁶, i predsjednik Hrvatskog pjeva kog kulturnog društva "Gunduli ". Sura ivao je s fra Antom Crnicom u poslu oko proglašavanja Nikole Taveli a svetim.⁷

Za provincijala je izabran na kapitulo 1937. a na kapitulo 1940. ponovno potvr en, te je u toj službi ostao, iznimno zbog ratnih prilika, sve do 1945.⁸

Pazin je mjesto u kojem je proveo najve i dio svog života, od 1948. do 13. sije nja 1967. kada je umro. Pokopan je na Košljunu dva dana poslije toga.⁹

Predava

Velni ev rad pretežito je bio pedagoški. Odmah nakon završenog studija imenovan je profesorom na Franjeva koj teologiji u Dubrovniku.¹⁰ Odre eno vrijeme uz rad na Teologiji predavao je i skolasti ku filozofiju na gimnaziji

³Mladu misu slavio je u rodnoj Baški, gdje je pedeset godina kasnije (24. VIII. 1964.) slavio i "zlatnu misu". Me u gostima na zlatnoj misi bili su dr. Dragutin Neži , biskup pore kopulski i mons. dr. Božo Milanovi , rektor Sjemeništa u Pazinu. Usp. Vjesnik Franjeva ke provincije sv. Jeronima, Zadar, br. 9-10 /1964. str. 152. (Dalje: Vjesnik).

⁴Upis kao redoviti slušatelj teologije na Univerzitetu u Be u dobio je od Saveznog ministarstva za nastavu 21. srpnja 1917. pod br. Z.20997.

⁵Prvi je od lanova Franjeva ke provincije sv. Jeronima dobio akademsku titulu doktora. Usp. Vjesnik br. 7-8/1964. str. 98.

⁶"Meštarski zbor" uvrstio ga je u društvo pod brojem 419, s imenom fra Bogoljub Velni , "uz predbilježbu Zmajskog imena Baš anski", 17. rujna 1930., što je potvr eno ispravom br. 1238/1930 od 25. IX. 1930.

⁷O tome svjedo e dopisi upu eni na njega iz Vicepostulature Šibenik, br. 254 i 361 godine 1957.

⁸Usp. Šematizam Franjeva ke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, Zadar, 1990, str. 156.

⁹Na pogrebu mu je održao posmrtno slovo biskup kr ki Karmelo Zaninovi . Usp. Vjesnik br. 1-2/1967, str. 31-32.

¹⁰Na Teologiji je predavao od god. 1920 -1924., 1932 -1933., 1935 - 1938.

koju je u ovom gradu držala Franjevačka provincija sv. Jeronima. A kad je Teologija prestala s radom¹¹ predavao je dalje na gimnaziji.

Za vrijeme II. svjetskog rata predavao je veliki dio teoloških predmeta u provizorno formiranoj školi na Košljunu, petorici izbjeglih teologa,¹² što govori o teškoj situaciji u školstvu u ratno vrijeme, ali i o njegovoj enciklopedijskoj naobrazbi.

Predavao je u Sjemeništu u Pazinu na srednjoj školi punih 18 godina i to predmete: francuski, latinski, vjeronauk, prirodopis, zoologiju i nauku o ovjeku. Na Visokoj teološkoj školi u Pazinu predavao je za itavo vrijeme njezinog postojanja (1956. - 1965) i to moralku, pastoral, pastoralnu medicinu, dogmatiku i esperanto koji je bio fakultativni predmet.

Bio je nesumnjivo dobar pedagog, jer ve ina njegovih aka zadržala ga je u uspomeni kao jednostavnog, u enog i prakti nog odgajatelja i predava a. Onima s kojima je boravio bio je "lije nik i bolni ar"¹³. Bio je vrlo cijenjen od svojih aka.¹⁴ Jedan od njih opisuje ga slijede im rije ima: "Jaki intelektualac bliz realnosti, kao i teolog spekulativac s uvidom i razumijevanjem najmanjih sitnica prakti nog života, široka kultura združena s najvišom jednostavnoš u, mir sa živom akcijom, ljubav prema prošlosti s ažurnoš u, racionalizam s dubokom vjerom i svrhunaravnoš u, bistrina uma s toplinom srca..."¹⁵ Ipak, njegovu prakti nu notu najbolje u kratkom opisu ocrtava njegov subrat Mijo Brlek koji za njega kaže: "Svaki je samostan smatrao svojom ku om, pa se tako za njega i brinuo, ali mu je ipak najmiliji bio košljunski. Nije imao govorni kog dara, ali propovijedi su mu bile solidne. Nije imao ni pjeva kog sluha, ali je tražio da se klerici bave glazbom. Znao je da glazba mnogo zna i u približavanju ljudi i u gajenju nacionalnih vrijednosti pa je vjerojatno zbog toga bio aktivan u pjeva kom društvu 'Gunduli '. Svjedoci potvr uju da je ak redovito bio na probama ali je po svjedo enju istih o evidaca za vrijeme proba skupljao pau inu metlom po kutovima dvorane.

¹¹Teologija je neko vrijeme prestala s radom jer je ponestalo sluša a, a ponestalo ih je zato što Franjevačka provincija zbog slabog ekonomskog stanja nije mogla primati nove lanove u Red.

¹²O. Teofil je u to vrijeme bio provincijal, i s njim je na Košljunu prebivalo oko 45 ve inom mladih lanova Provincije, za koje se marno brinuo. Ne treba mnogo mašte da se sebi predstavi s kojim se sve poteško ama morao nositi.

¹³Usp. Oproštajni govor o. Jerko Bakotin, u: Vjesnik br. 1-2/1967. str. 33.

¹⁴To ilustrira podatak da su mnogi od njih prilikom njegove smrti upravi samostana Pazin poslali svoje su uti. (Izme u ostalih su ut su izrazili i njegovi aci iz Rima: Ante Benvin, Aldo Stari , Josip Manjgoti i Ante Tamarut. Usp. Vjesnik br. 5-6/1967, str. 121.) Svjedo i to i razglednica s jednog broda iz ameri ke luke koja je poslana o. Teofilu, na kojoj se potpisalo nekoliko njegovih aka sa pozdravima i svjedo anstvom da o. Teofilu najviše duguju za životno iskustvo.

¹⁵Usp. Vjesnik br. 7-8/1964. str. 100.

Njegovi nagovori klericima bili su prožeti praktičnim uputama za život. Preporučivao im je liječenje travama i u svoje doba slabije dao jačati bakalarovim uljem, pazeći i da ne bi tko prekoračio određenu količinu. Govorio je da je dobro imati svoj 'hobi' za dane kada je uvijek bilo iz fizičkih ili iz psiholoških razloga nesposoban za ozbiljnije poslove, osobito kad se nalazi u depresiji."¹⁶

Književnik i znanstvenik

Velni je bio stručnjak za esperanto. U Dubrovniku je 1922. bio jedan od osnivača kluba esperantista. Napisao je brošuru: "Problem međunarodnog jezika i Esperanto" (Izdavao esperantski klub Dubrovnik, 1924). U Vjesniku Provincije nalazi se i podatak da je napisao i prvu gramatiku esperanta na hrvatskom jeziku.¹⁷ Zastupao je naše esperantiste na međunarodnim kongresima a i propovijedao je na esperantu.¹⁸

Bio je urednik mjesečnika "Euharistijski glasnik" od 1926. - 1936.¹⁹, a surađivao je u više časopisa: u "Novoj reviji", u dubrovačkom gradskom listu "Narodna svijest" i u "Listu dubrovačke biskupije". Napisao je i monografije o znamenitim franjevcima svoje zajednice: "O. Fulgencije Carev" (Pazin, 1961), "O. Marko Tvrđić" (Pazin, 1962), a s talijanskog jezika preveo je "Mali cvijet iz Istre" (o fra Bernardinu Tomašiću) (Pazin, 1964). Poznate su i njegove apologetske brošure "Adventisti sedmog dana" (subotari), Pazin, 1966., (Izd. Istarsko književno društvo sv. Mirila i Metoda, str. 110), i "Svjedoci Jehove", (Pazin, 1966).

Napravio je i vodič po franjevačkom samostanu u Hvaru²⁰, te knjižicu Košljun kod Punta na otoku Krku. Kulturno-povijesni prikaz. Iako ova posljednja nosi godinu izdavanja 1966. njen tisak nije doživio.²¹

¹⁶Usp. Mijo Brlek. Rukopisna ostavština u knjižnici Male braće u Dubrovniku.

¹⁷Usp. Vjesnik br. 7-8/1964. str. 99; 1-2/1967. str. 35. Budući da ovog izdanja nema u znanstvenim bibliotekama u Zagrebu i Rijeci, niti u bibliotekama samostana Franjevačke provincije sv. Jeronima, za pretpostaviti je da je riječ o poglavlju „14. Gramatika esperanta“ koje je Velni objavio u knjizi "Problem međunarodnog jezika i Esperanto" str. 65 – 66.

¹⁸U tiskanom programu kongresa esperantista 15. svibnja 1932. u Slavanskom Brodu ostao je zabilježen njegov zadatak: "8-a hora Diservo en la Franciskana pregejo kun esperanta prediko. Diservas Dro Teofil Velni el Dubrovnik".

¹⁹U njemu je u to vrijeme objavljivao liturgijske članke. Članke objavljene u Liturgijskom glasniku koju je sakupio Mijo Brlek, vidi niže. Usp. Brlekovu rukopisnu ostavštinu u knjižnici Male braće u Dubrovniku.

²⁰Prema: Mijo Brlek, nav. dj.

²¹Na bolesničkom krevetu nekoliko dana prije smrti diktirao je "u pero" što sve treba uraditi oko plaćanja i raspačavanja ove knjige koja je imala uskoro izaći iz tiska. Usp. Vjesnik br. 1-2/1967, str. 29.

Zaključak

Velni eva subra a u svojim spisima i usmenim izjavama esto isti u da je on volio svoju franjeva ku zajednicu. Volio je sigurno i svoju domovinu jer je kao provincijal službeno 1939. tražio da se spisi i umjetnine, koji su ostali u zadarskom samostanu sv. Frane pod Italijom, vrate Franjeva koj provinciji sv. Jeronima. A poslije II. svjetskog rata radio je na tome da se istarski samostani koji su poslije I. svjetskog rata pripojeni Mleta koj franjeva koj provinciji, vrate Zadarskoj franjeva koj provinciji, kojoj su stolje ima pripadali. Sigurno je odigrao važnu ulogu u školstvu na sjeveru naše domovine,²² ali se može ubrojiti i me u važnije ljude za cijelo hrvatsko školstvo u dvadesetom stolje u.²³

Radovi Teofila Velni a

- "Idea Messianica Judaeorum tempore Jesu Christi", doktorska disertacija, Be 1920.
- Problem me unarodnog jezika i Esperanto. Dubrovnik, 1924. (Dubrov. Hrvat. Tiskara) str. 96.
- O. Fulgencije Carev. Prigodom 60-godišnjice smrti 1901-1961. Pazin (Izd. autor, Tisak "Srboštampa", Beograd) 1961, str. 68.
- O. Marko Tvrdei . Veliki pokornik-sveti redovnik iz Pupnata na Kor uli. Prigodom 750-godišnjice pohoda sv. Franje našim obalama). Pazin, (Izd. T. Velni , Tiskara "Ivo ubeli " Dubrovnik) 1962, str. 96.
- Mali cvijet iz Istre. Fra Bernardin Tomaši . (franjeva ki klerik), Pazin, vlastita naklada, 1960. ciklostil. Tiskano u Pazinu 1964. (Prijevod s talijanskog originala: P. Pellegrino Demarchi. Un piccolo fiore dell' Istria. Fra Bernardino Tomasich chierico francescano. Fiore di Santita istriana. Venecija 1959.
- Adventisti sedmoga dana (subotari) u svjetlu katoli ke nauke. Pazin, (Izd. Istarsko književno društvo sv. irila i Metoda) 1966, str. 110 (ciklostil).
- Svjedoci Jehove. Pazin, 1966.
- Vodi po franjeva kom samostanu u Hvaru.

²²Mons. Božo Milanovi na oproštaju u Pazinu istaknuo je zasluge Velni a u radu na Gimnaziji i Teologiji. Usp. isto str. 30.

²³Usp. Mijo Brlek - Marijo Šiki , Teološki studij u samostanu Male bra e u Dubrovniku, u: *Samostan Male bra e u Dubrovniku*. U spomen 750. godišnjice prisutnosti Male bra e u Dubrovniku 1235-1985. KS, Zagreb i Samostan Male bra e u Dubrovniku, 1985, str. 194. s.

- Košljun kod Punta na otoku Krku. Kulturno-povijesni prikaz /Uspomeni dr. Mihovila Pleše/, Punat (Izdao Samostan Košljun, Tisak "Tipografija" Makovo) 1966, str. 180.
- 700-godišnjica gradnje franjeva kog samostana u Dubrovniku. Kalendar sv. Ante 1936., Sarajevo, 1936, str. 46.
- Pometnja jezika kod gradnje kule babilonske: Bogoslovska smotra, 16 (1928), 102-104.
- Relatio de quibusdam imaginibus et scriptis in Conventu Franciscali Jadertino (Zara) pertinentibus ad Provinciam s. Hieronymi Ordinis Fratrum Minorum in Dalmatia, Split-Poljud, 1939. str. 27.

- Liturgijski lanci u "Euharistijskom glasniku"
 20 (1932) 181-182, 208-210, 224-225.
 21 (1933) 15-16, 30-31, 59-61, 87-89, 105-106, 127-128, 156-157, 177-178, 203-205, 220-222, 245-246, 268-271.
 22 (1934) 3-4, 30-32, 55-57, 88-90, 116-117, 137-139, 147-149, 171-173, 196-199, 222-225, 260-263, 276-278.
 23 (1935) 16-19, 32-35, 55-58, 78-79, 116-118, 126-128, 176-178, 205-206, 223-224, 255-257, 272-274.
 24 (1936) 7-8, 32-34, 58-59, 78-79, 113-114, 130-131, 171-172, 198-200.

* U skraćenom obliku autor fra Stipe Nosić iznio kao priopćenje na simpoziju „Visoko crkveno školstvo u nas“ održanom na Teološkom fakultetu u Rijeci 25. i 26. travnja 1997.